

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרוף שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיועץ במורה הוראה.

* בליל פסח מצוה מן התורה לאכול כזית של מצה ומרור. ומותר למדוד ע"י שקילה או ע"י היד את הכמות הרצויה.⁷

* אסור ללכת מרחק של אלפיים אמה מחוץ להיקף העיר, ומותר לאדם למדוד מרחק זה, ע"י ספירת פסיעותיו [כשיודע גודל הפסיעות שלו], וכך יוכל לשמור על עצמו שלא להתרחק מן העיר מרחק האסור.⁸

האם מותר למדוד לצורך תינוק או חולה?
מותר למדוד לצורך חולה,⁹ משום שרפואה היא מצוה וא"כ זהו מדידה לצורך מצוה.¹⁰ דבר זה כולל מדידת כמות התרופה בין באבקה נוזלים או גלולות. וכן חולה שהותר לו לאכול ביום הכיפורים ע"י "שיעורים", דהיינו כמות מסויימת בכל תשע דקות, מותר לו למדוד את כמות האוכל או השתיה המותרת לו, שזהו צורך פיקוח נפש.

וכמו כן מותר למדוד לצורך תינוק, משום שקטן נחשב כחולה שאין בו סכנה, ולפיכך מותר למדוד את כמות אבקת הדייסה וכדו' בכף מידה המיוחדת לזה. אמנם אם אפשר עדיף שלא למדוד בצורה מדוייקת.¹¹

האם מותר למדוד לצורך מצוה?

מדידה לצורך מצוה מותרת,¹ מכיון שכל איסור מדידה הוא משום עובדין דחול, ומדידה של מצוה אינה מעשה חולין ואינה מהוה זלזול בשבת.²

ונביא כאן כמה דוגמאות למדידה של מצוה:

* יש דין שצריך שיהיה במקווה כמות של ארבעים סאה מים, כשיש ספק אם ישנה הכמות הזו, מותר למדוד.³

* יש דין שטומאת מת עוברת דרך חור שיש בו לכל הפחות טפח. ואם יש חור כזה, צריכים הכהנים להיזהר שלא להכנס אף למקום שהחור פונה אליו. וכשמסופקים בגודל החור מותר למדוד אותו בסרט מידה או סרגל.⁴

* אם נפל חלב לתוך סיר של בשר, מותר למדוד אם יש פי שישים בכמות הבשר יותר מכמות החלב שנשפכה, ע"מ לפסוק את ההלכה בהתאם.⁵

* צריך לקדש בשבת על כוס יין המכילה "רביעית". אם אדם מסתפק אם הגביע שלו מכיל כמות כזו או לא, מותר לו למדוד ע"י כלי עם פס מידה כגון בקבוק תינוק וכדו'.⁶

¹ שר"ע סימן ש"ו סעיף ז'.

² מ"ב ס"ק ל"ד.

³ שר"ע שם.

⁴ מ"ב בס"ק ל"ה.

⁵ שם.

⁶ שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ט סעיף ל"ח.

⁷ שם.

⁸ שם.

⁹ שר"ע סימן ש"ו סעיף ז'.

¹⁰ עיין מ"ב ס"ק ל"ו.

¹¹ שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ט סעיף מ'.

האם שקילת אדם מותרת בשבת?

שקילת אדם אסורה בשבת, שהיא ג"כ כמדידה האסורה¹². אולם, במקרה שנצרך הדבר לצורך רפואתו של חולה, או בשקילת תינוק בכדי לדעת את כמות האוכל שאכל, מותר¹³. אך יש לעשות זאת במשקל מיכני שאין בו איסור מלאכה, ולא במשקל חשמלי.

מה דין השימוש במד-חום למדידת חום החדר?

במדידת חום החדר ע"י מד-חום לא עושים שום פעולת מדידה ממשית, ומשום כך אין איסור בזה. וכמו המסתכל על שעונו שאין בזה כלל פעולת מדידה. וכן יש לדון במדידת חום הגוף (במד חום כספית ולא דיגיטלי), אמנם אין בזה נפקא מינה כיון שבדרך כלל עושים זאת לצורך חולה, ולצורך חולה הותר כל מדידה.

האם יש היתר לקנות בשבת בית בארץ ישראל?

מובא בגמ'¹⁴ "והלוקח בית בארץ ישראל כותבין עליו אוננו ואפילו בשבת", פירוש – אדם שקנה בית בארץ ישראל ועדיין לא כתב שטר מכירה מותר לכתבו אפילו בשבת. ומקשה הגמ' "בשבת ס"ד", פירוש – וכי מותר לעבור על איסור כתיבה דאורייתא בשביל זה? "אומר לעובד כוכבים ועושה, ואע"ג דאמירה לעכ"ם שבות, משום יישוב ארץ ישראל לא גזור רבנן", פירוש – שכל מה שהותר לכתוב את השטר אין הכוונה שהיהודי בעצמו יכתוב, אלא שהותר לו לומר לגוי שיכתוב, ואפילו שגם אמירה לגוי שיעשה איסור יש בזה איסור מדרבנן, משום מצוות יישוב ארץ ישראל התיירו זאת.

השו"ע¹⁵ מביא את הדין הזה, וכותב שמותר אף לקנות בית בשבת ולכתוב עליו שטר ולחתום

¹² שם פרק י"ד סעיף ל"ז, ופרק כ"ט סעיף ל"ז.

¹³ שם פרק ל"ז סעיף ה'.

¹⁴ מסכת גיטין דף ח' ע"ב, וב"ק דף ע"ב.

¹⁵ סימן ש"ו סעיף י"א.

ולהעלות בערכאות ע"י גוי. והוסיף בזה המ"ב¹⁶, שכל ההיתר הוא רק ע"י אמירה לגוי שיעשה את המלאכות [ואפילו מלאכה דאורייתא] הנצרכות בשביל זה, אבל ליהודי עצמו אסור לעשות שום איסור אחר בשביל זה ואפילו איסור דרבנן, כגון שצריך לשלם לו כסף תמורת קניית הבית, אסור לו לקחת את הכסף בידו ולהביאו לגוי, שהרי הכסף הוא "מוקצה", אלא צריך להראות לגוי את מקום הכסף והוא יקחנו משם בעצמו.

האם כל קניית ארץ בית בארץ ישראל נכללת

בהיתר הזה?

בבשו"ע כתב "מותר לקנות בין בארץ ישראל מן האיניו יהודי", והיינו שכל ההיתר לעבור על איסור אמירה לנכרי לצורך קניית בית בארץ ישראל, זה רק כשקונה בית מגוי¹⁷, אבל הקונה מיהודי אחר אין היתר כלל לעשות זאת בשבת בשום אופן. והטעם לזה, כפי שכתב רש"י¹⁸ שהטעם שאומרת הגמרא שמשום מצוות ישוב ארץ ישראל הותר אמירה לגוי בשבת, היינו "לגרש עובדי כוכבים וליישב ישראל בה" ואף שאמנם לפי הרמב"ם יש מצווה בעצם הישיבה בארץ ישראל, אבל זה עדיין אינו מתיר לעבור על איסור בשביל זה, אלא רק כשבא להתיישב במקום גוי אז מותר לו כנ"ל.

בגליון הבא:

— האם מותר לעשות חילול שבת קל כדי למנוע את חבירו מחילול שבת חמור?

— יהודי הניח בשבת סיר על האש להתבשל, האם אני מחוייב להוריד את הסיר מהאש בכדי להצילו מאיסור?

¹⁶ ס"ק מ"ה, עיין שם בשער הציון ס"ק ל"ה.

¹⁷ וכן כתב רש"י במסכת גיטין שם ד"ה אפי' בשבת.

¹⁸ מסכת גיטין שם ד"ה משום יישוב ארץ ישראל.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בדיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il